

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Kinderen wegwijs
maken in de Bijbel

*Tieners die hun
schouders ophalen*

Het neocalvinisme en
de Franse revolutie

Geloofsonderwijs

aan de kinderen van de kerk

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer
Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

ALLES OF NIETS?

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Tegenwoordig komt het regelmatig voor dat jonge mensen een reis om de wereld maken. Een geweldige ervaring is dat voor hen. Bij thuiskomst evenwel weten ze soms werkelijk niet wat ze nog te zoeken hebben in de gereformeerde kerk, die ook nog vrijgemaakt is. Die lijkt dan zo belachelijk klein, in verhouding tot de indrukken die ze hebben ondergaan van de grote wereld-godsdiensten. Waarom zou in die kleine gereformeerde kerk in dit mini landje de ware religie zijn?

Inderdaad, de keus in religies is enorm. Daarvoor hoeft je trouwens Nederland niet uit. Als je daartussen zou moeten kiezen, is het einde zoek. Maar er is in al die godsdiensten maar één goddelijke Verlosser! Onze Heer Jezus Christus heeft om zo te zeggen geen enkele concurrentie. Nergens is er een god die zegt: ik heb óók mijn zoon gegeven. Daardoor blijft de keus heel eenvoudig: je wordt verlost, door Jezus, óf je verlost jezelf. De wereld wordt gered, óf zij

moet zichzelf zien te redden.

Vandaag wordt collectief voor die tweede mogelijkheid gekozen, de zelf-redzaamheid. Dat herken je als mensen zeggen, dat overal wel wat waarheid is. Zo kun je praten als je je eigen geluk bij elkaar sprokkelt, dan pak je overal wat mee. Maar zo kun je niet praten als er maar één Redder is. Naar die Ene moet je dan heel zorgvuldig luisteren, om Hem in alles te volgen.

In dit nummer van De Reformatie gaat het onder andere over de catechismus, die voor jongeren soms te moeilijk is. Maar voor ouderen is die soms te vertrouwd, dan horen ze de scherpte niet meer. Onze verlossing is alleen en helemaal door Jezus, lezen we in zondag 11. Met als onderstropping: je hebt óf alles in Jezus óf je hebt niets in Jezus. Een 'beetje in Jezus' bestaat niet. Want Hij is niet een beetje Verlosser. Die duidelijkheid hebben we nodig vandaag, liefst elke zondag.

U heeft nog een week de tijd om uw bijdrage te leveren aan de gezamenlijke Special met Opbouw van 26 okt. a.s. Zie daarvoor de oproep in de vorige twee nummers van De Reformatie (pag. 485 en pag. 517).

IN DIT NUMMER

524

DE VANZELFSPREKENDHEID VOORBIJ

Ouders beloven bij de doop hun kind te onderwijzen en te laten onderwijzen wat de doop betekent. Voorheen werd bij dat laatste als vanzelf aan de gereformeerde school gedacht. Die vanzelfsprekendheid is voorbij. Jan Westert vindt dat een goede zaak.

530

OUD GOUD

De inhoud van de Heidelbergse Catechismus is ook na 400 jaar nog steeds heel actueel. Het is alleen wel belangrijk dat we de moeite nemen om dit hart van het kerkelijk belijden binnen te brengen in de leef- en taalwereld van de jongeren van vandaag.

542

GODS DESIGN

We leven in een tijd waarin je wordt uitgedaagd om zelf iets van je leven te maken. Geloven betekent dat je bereid bent om je te onderwerpen aan Góds plan. Hij wil zijn evangelie uitwerken in jouw leven. Daarvoor is bekering noodzakelijk.

EN VERDER

527 COLUMN LEERLINGEN MAKEN **527** WWW.DEREFORMATIE.NL **528** KINDEREN WEGWIJS MAKEN IN DE BIJBEL **532** JONGEREN TIENERS DIE HUN SCHOUDERS OPHALEN **536** BIJBELTAAL ZWEETHANDEN **538** DAGBOEK HET NEOCALVINISME EN DE FRANSE REVOLUTIE **540** ONS HART LUCHTEN BIJ GOD **542** NIEUWS EN PERSBERICHTEN **542** UIT DE KERKEN

De vanzelfsprekendheid voorbij

Over de rol van de school in geloofsopvoeding

TEKST: JAN WESTERT, VOORZITTER VAN HET LANDELIJK VERBAND GEREFORMEERDE SCHOOLVERENIGINGEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Bij de doop beloven ouders hun kinderen te onderwijzen en te laten onderwijzen om hen te leren begrijpen wat het betekent dat ze gedoopt zijn.. Bijna vanzelfsprekend werd er voorheen bij dat laten onderwijzen ook naar het gereformeerd onderwijs gekeken, dat een deel van de geloofsopvoeding voor zijn rekening nam. Die vanzelfsprekendheid is voorbij, en dat vind ik een goede zaak.

Over vanzelfsprekendheden denk je namelijk niet meer na, en dat is dodelijk voor de opvoedingstaak van de ouders, de kerk en de school. Het is in het kader van het thema van dit nummer juist van belang om daar wel goed over na te denken. Laat ik over de relatie tussen die drie opvoedingsgebieden maar helder zijn. Ik ben blij met gereformeerd onderwijs, omdat leerlingen breed worden toegerust en gevormd. Maar nog afgezien van het feit dat de gereformeerde school niet overal 'beschikbaar' is: de gereformeerde school is geen verlengstuk van de kerk. Zij is een christelijke leer- en waardengemeenschap. De taak van het onderwijs is leren, vormen en toerusten.

Dat is een brede opdracht. De school is geen geloofsgemeenschap, of een automatisch verlengstuk daarvan, waar een deel van de geloofsleer aan kinderen van de kerk wordt overgedragen. Die tijd is geweest en komt niet meer terug. School, gezin en kerk hebben nog steeds een relatie met elkaar, maar wel anders dan voorheen. 'De triangel moet opnieuw worden uitgevonden,' schreef Pieter Vos, lector aan de Gereformeerde Hogeschool recent.¹ Gelet op de ontwikkelingen van gereformeerde scholen ben ik het daarin met hem eens.

Triangelgedachte In het concept voor de nieuwe kerkorde (Werkorde) staat: ouders verplichten zich bij de

doop hun kinderen te onderwijzen in de leer van de Schriften en hen op te voeden tot een leven met God. De kerkenraad spoort ouders aan om voor hun kinderen gebruik te maken van onderwijs dat overeenstemt met de leer van de kerk. De kerken streven naar een goede relatie met gereformeerd en christelijk onderwijs. In drie zinnen wordt daar kernachtig neergeschreven hoe de kerken anno 2012 die relatie zien. Voor het gereformeerd-vrijgemaakte onderwijs kon decennialang de oude triangelgedachte leidend zijn. De 'eenheid in opvoeding' stond daarin centraal. Die eenheid kon bovendien vorm krijgen in de ontwikkeling van de vrijgemaakte

zuil, waar de eenheid op alle levensterreinen werd vorm gegeven. De achtergrond van dit denken is meegekomen met de vrijmaking, waar het belang van verbond, doop en vooral de kerk zo nadrukkelijk naar voren kwam. Tegenover de pluriformiteit van de kerk werd de roeping zich bij de ware kerk te voegen benadrukt.

Formele identiteit

In de context van na de vrijmaking en vanuit die bepaalde kerkvisie was er een hechte band tussen gezin, kerk en school. Die ontwikkeling is praktisch vormgegeven in de statuten van schoolverenigingen. Ouders kunnen alleen lid van die schoolvereniging worden als ze lid zijn van een GKv, een NGK of een CGK. Ook mag alleen personeel uit die kerkgenootschappen benoemd worden. Op deze manier is de gereformeerde school qua formele identiteit geborgd aan het kerkelijk belijden. Door de koppeling van kerklidmaatschap en toelatingsbeleid werden gereformeerde scholen een soort 'gesloten systeem'. Er heerste een grote eensgezindheid over de plaats van de kerk en de noodzaak om gereformeerde organisaties vanuit die visie zo vorm te geven, dat de eenheid kerk en gereformeerde organisatie totaal was. Maar de gereformeerde zuil is goeddeels afgebrokkeld.

Open vensters De infrastructuur van het gereformeerd onderwijs is formeel nog aanwezig, maar de tijd van de oude vanzelfsprekendheden is voorbij. Gereformeerden zijn anders gaan denken over de herkenning van christenen over kerkmuren heen. Ouders zijn kritischer

geworden op de gereformeerde school en kiezen daar niet meer vanzelfsprekend voor. Zij willen allereerst dat de school waar ze hun kinderen heen sturen, een goede school is, een goede

'De school is geen

verlengstuk van

de kerk, maar

een christelijke

leer- en waarden-

gemeenschap'

leer- en waardengemeenschap. De kwaliteit van het onderwijs komt terecht op de eerste plaats.

Het gaat ouders om een gereformeerde school die vooral positief-christelijk is en waar een goed pedagogisch klimaat heerst.

Godsdienstonderwijs en kerkgeschiedenis dienen daar een serieus onderdeel van te zijn, maar toch anders en minder vanuit die ene kerkvisie.

Het kerklidmaatschap wordt niet meer beschouwd als het kenmerk van christen-zijn. De vensters zijn open gezet. En bepaald niet alleen jongeren hebben afstand genomen van een

gesloten en kerkelijk gedomineerde cultuur met zijn formele identiteit. Ook

ouders kiezen voor opener netwerken en hebben behoefte aan contacten met andere christenen. Ze zoeken aansluiting bij de dagelijkse leefwereld van werk, relatie en

gezin. De nadruk ligt op persoonlijke ontwikkeling. Voor de massieve en collectieve eenheid binnen de gereformeerde zuil is minder interesse. Organisaties in politiek, media en samenleving hebben die ontwikkeling inmiddels ook verdisconteerd in hun visie. Die invloeden werken door in de opvattingen over onderwijs.

Nieuwe oriëntatie Niet alleen kiezen de ouders anders, de scholen zelf zijn ook veranderd. De oude schoolverenigingen zijn door onderwijsveranderingen grootschalige instituten geworden met professionele bestuurders. Medewerkers moeten nog wel voldoen aan de kerkelijke benoemingseisen, maar de pluriformiteit van die medewerkers in het denken over kerk en geloof is veel groter geworden. De kerkelijke benoemingseis is geen waarborg meer om de identiteit van een gereformeerde school te behouden. De betrokkenheid van ouders is gericht op het eigen kind en niet meer op het collectief van de school.

Gereformeerde scholen hebben daarnaast met andere ontwikkelingen te maken, waaronder met krimp. Wil je als gereformeerde school overeind blijven, dan is een breder aanmeldingsbeleid van leerlingen noodzaak. Niet-gereformeerde ouders hebben de gereformeerde school ontdekt als

positief-christelijke school.

Zij melden hun kind graag en met overtuiging aan.

Scholen moeten daarnaast breder samenwerken op het gebied van jeugdzorg en kinderopvang en dergelijke.

Al deze veranderingen vragen van het gereformeerd onderwijs een nieuwe oriëntatie. Gereformeerde

scholen lijken zich samen met 'zusterscholen' tot een nieuwe groep van scholen met de Bijbel te ontwikkelen. De gereformeerde traditie kan daar centraal in staan. Maar de gesloten gereformeerd-vrijgemaakte school die samen met gereformeerd-vrijgemaakte ouders en de gereformeerd-vrijgemaakte kerk de triangel vormt, is voorbij.

'Ouders zijn kritischer

geworden op de

gereformeerde school

en kiezen daar minder

vanzelfsprekend voor'

Bezinning Deze ontwikkeling heeft gevolgen voor de geloofsopvoeding. Het primaat daarvan ligt nadrukkelijker dan voorheen bij de ouders zelf en bij de kerk. Daar is niets mis mee, sterker nog, daar hoort zij ook thuis. Geloofsopvoeding is een zaak van het hart; laten ouders zich daarvan bewust zijn. De kerk heeft in de geloofsopvoeding ook een eigen specifieke taak waar opnieuw goed over nagedacht moet worden in het licht van bovenstaande ontwikkelingen. Dat de school als geloofsopvoeder naar de achtergrond is geraakt, kun je als een verarming uitleggen, maar ik zie het eerder als een opdracht met een uitdaging: hoe geven we als kerkgemeenschap onze geloofswaarden door aan de nieuwe generatie? Er wordt in veel gemeenten veel tijd geïnvesteerd in het jeugdwerk, maar vaak zijn de activiteiten nogal verbrokkeld.

En hoe vaak komt het niet voor dat de catechisatie-uurtjes moeizaam verlopen voor zowel de catecheet als voor de jongeren?

Als de vanzelfsprekende structuren van vroeger niet meer voldoen, is het tijd werk te maken van nieuwe manieren om het 'laten onderwijzen' vorm en inhoud te geven. Daarin past bijvoorbeeld ook goed bezinning op de eredienst in de middag, de leerdienst en de nieuwe belangstelling om kinderen en jongeren een eigen plek te geven in de eredienst. Ook de huiselijke godsdienstoefening zou wel meer aandacht mogen krijgen.

Goede relatie Intussen is het zaak om met de gereformeerde of christelijke school een goede relatie te blijven onderhouden. Ook al heeft de school een andere verantwoordelijkheid dan voorheen, ouderbetrokkenheid en goede re-

laties vanuit de kerk met die christelijke scholen met de Bijbel blijven belangrijk. De vorming en toerusting van kinderen voor hun plaats in de samenleving is niet waardenvrij. Dat wisten de oude Scholen met de Bijbel al en dat geldt ook voor het gereformeerd onderwijs. De verwijzing in de nieuwe Werkorde naar goede relaties met scholen staat er niet voor niets. In het maatschappelijk bestel hebben kerk en onderwijs elkaar veel te zeggen. Maar 'laten onderwijzen' is een opdracht die niet uitbesteed moet worden.

1. *Motivatie en identiteit*. Woerden, 2011.

Wie zich breder wil oriënteren op het gereformeerd onderwijs wijs ik ook op de recente publicatie van Jan van der Steeg, *Tussen droom en daad*. Soest, 2012. www.boekscout.nl.

Dorcas zoekt

enthousiaste
coördinatoren

voor de **Dorcas Voedselactie**
van 4 tot 11 november 2012

www.dorcasvoedselactie.nl

 DORCAS
voedselactie

meer informatie of aanmelden:

Postbus 12, 1619 BK Andijk

Tel. 0228 595900

E-mail voedselactie@dorcas.nl

Leerlingen maken

TEKST: JACOB GLAS, PREDIKANT TE MAASTRICHT ///

Willowcreek, Saddleback, Redeemer, Total Church en nog niet zo lang geleden 3D Ministries. Nee, niet weer een model. Ik word er zo moe van. Ieder model beweert het wiel uitgevonden te hebben. Ieder model probeert zichzelf te verkopen. En ieder model wordt meestal slecht gekopieerd.

Zo reageert de oude mens in mij. De ellende is dat de Geest mij weer nieuwe dingen onder ogen laat zien die ik tot nu toe niet of nauwelijks, maar in ieder geval te weinig in praktijk heb gebracht. Ik blijf mijn hele leven doorleren, maar ik kan niet altijd volgen waarom Hij met sommige zaken zo lang wacht.

Een voorbeeld. Vanaf september ben ik Deo Volente nog altijd predikant, maar in de praktijk zal mijn werk er anders uitzien. Ik leid slechts vijftig procent van de diensten. In Maastricht betekent dat om de week een morgendienst om-

dat we geen middagdiensten hebben. De andere vijftig procent wordt door leden van de gemeente behartigd. De tijd die daardoor vrijkomt, investeer ik overwegend in 'het maken van leerlingen'.

De omschrijving 'leerlingen maken' danken we aan Jezus. Hij gaf zijn eigen leerlingen deze taak, maar beperkte die niet tot de eerste generatie. Paulus draagt Timoteüs op om leerlingen te maken die weer anderen tot leerlingen maken. Mensen moeten zich in vertrouwen aan Jezus overgeven en zich aansluiten bij zijn gemeente. Maar dan begint een levenslang proces van discipelschap waarin de ene gelovige de ander in het volgen van Christus ten voorbeeld is. Paulus zei: 'Volg mij na, zoals Ik Christus navolg.'

Kerken zijn over het algemeen bijzonder slordig in het 'discipelen' van mensen. Men kiest vooral de weg van de informa-

tievoorziening.

De preek op zondag. De Bijbelstudie in kleinere verban-

den. Het Woord moet het doen! Maar waarom doet het Woord dan zo weinig? Waarom luisteren men elke week naar een of twee preken maar blijft de innerlijke bekering en verandering uit? Omdat ieder z'n eigen leven leidt zonder dat men dat met elkaar deelt in een proces van uitnodiging en uitdaging, in een triangel van informatie, imitatie en innovatie.

De Geest gebruikt alwéér een model om mij verder te brengen in mijn eigen volgen van Jezus. Ik leer gehoorzaam te zijn aan de manier waarop Jezus m'n takenpakket omschrijft, ongeacht van wat ik daar zelf van vind of hoe de traditie dat invult.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Dit nummer over geloofsonderwijs aan de kinderen van de kerk benoemt een aantal aspecten daarvan, maar heeft niet de pretentie volledig te zijn of het laatste woord te hebben. Doet uw gemeente het anders, misschien wel beter? Is het de moeite waard om andere gemeentes daarover te informeren? Mail dan naar redactie@dereformatie.nl. Ook zijn we benieuwd of u het eens bent met de volgende stelling, waarop u via de website of via twitter kunt reageren:

De eerstvolgende Reformatie verschijnt D.V. op 21 okt. a.s. en is gewijd aan de vraag: hoe word je een goede predikant? Op 5 okt. staat een themanummer gepland over de diaconale taak van de kerk en psychische hulpverlening, mede naar aanleiding van de discussie die ontstond over vermeende homotherapie bij Different. Niet twee maar drie weken daarna verschijnt de gezamenlijke Special met Opbouw over: hoe gaat het met de kerk, en hoe moet het verder? U kunt nog steeds een bijdrage insturen, zie pag. 522.

Stelling: Het is hoog tijd voor een nieuwe verwoording van de geloofsleer die bruikbaar is in de catechese

Kinderen wegwijs maken in de Bijbel

TEKST: JELLE NUTMA, AUTEUR VAN *MET DE BIJBEL AAN DE SLAG* EN PREDIKANT IN DE CGK VAN APELDOORN-OOST; REINIER SANDERS, BUREAUCOÖRDINATOR EN KINDERWERKER BIJ DE CGJO. ///

Door vrijwel alle kerken wordt er pas structureel met geloofsonderwijs gestart als de jongeren naar de middelbare school gaan, dus als ze twaalf jaar oud zijn. De nadruk ligt dan vaak op kennisoverdracht.

Waarom beginnen we daar eigenlijk niet eerder mee?

Het kan zijn dat dat in het verleden zo gegroeid is doordat school en gezin de jongere kinderen onderwezen, maar lang niet overal functioneert die drieslag gezin-school-kerk in de praktijk meer zoals vroeger. Zeker kun je niet spreken van een afstemming van het geloofsonderricht op elkaar, waarbij de drie terreinen elkaar naadloos aanvullen. De joden doen het anders. Zij starten het geloofsonderwijs niet pas met twaalf jaar, maar ronden het juist kort daarna af. Ongeveer rond hun dertiende jaar worden jongens die onderwezen zijn in de wetten van Mozes bevorderd tot zonen der wet (Bar Mitsva) en daarmee in de joodse synagogengemeenschap gerekend tot volwassenen in het geloof. In de kerk moet het eigenlijke onderwijs dan nog beginnen.

Nevendienst Dat is een opvallend verschil dat tot nadenken stemt. Waarom laat de kerk zoveel mogelijkheden voor geloofsonderwijs onbenut in de jaren voordat een kind twaalf wordt? In sommige gemeenten is er tijdens de

erediensten wel een zondagsschool of een kinderclub of iets dergelijks waarin kinderen vertrouwd worden gemaakt met de bijbelse geschiedenis. Maar de vraag is of dat altijd vanuit een heldere visie op geloofsonderricht gebeurt of dat het vooral een praktische oplossing is om jonge kinderen de lange zit onder de preek te besparen. Het is goed als kerken hierbij stilstaan en er een duidelijke visie voor ontwikkelen: geef de kindernevendienst of zondagsschool een systematisch plaats met heldere doelstellingen in het programma dat de kerk hanteert om te werken aan het geloofsonderricht aan de opkomende generatie. Vanaf een jaar of acht worden kinderen doorgaans geacht groot genoeg te zijn om de hele kerkdienst mee te maken. Tot aan de magische leeftijd van twaalf jaar gebeurt er op onderwijsgebied in veel kerken dan ineens niets meer. Zodra ze naar de middelbare school gaan, start

pas de catechisatie. Blijkbaar vinden we hen dan bevattelijk genoeg voor datgene wat we als kerk aan hen willen overdragen. Dat we de jaren daarvoor onbenut laten, is een gemiste kans.

Kennisoverdracht Vanuit de psychologie is bekend dat kinderen juist van hun achtste tot en met hun twaalfde enorm veel kennis kunnen opnemen. Die jaren zijn dus uitermate geschikt om veel te doen aan kennisoverdracht. Een kerk met visie voor de komende generatie zal daar gebruik van willen maken en er hard aan werken om de kinderen van de kerk in die leeftijdsfase veel kennis

bij te brengen.

Ook om een andere reden is het wenselijk dat er een bepaalde basiskennis is aangelegd voordat het catechesetraject begint. De levensfase waarin jongeren vanaf een jaar of twaalf terechtkomen is die van de zoektocht naar hun identiteit. Omdat geloven uiteindelijk geen zaak

*‘Dat we de jaren
voordat een kind
twaalf wordt onbenut
laten, is een gemiste
kans’*

is van de kennis in je hoofd maar van je hart, heeft geloven alles te maken met identiteit. Hoe kun je jezelf leren zien in je relatie met God als je niet al beschikt over de benodigde basiskennis over Hem, over de weg die Hij in de geschiedenis is gegaan en over zijn Woord?

Identiteit Het catechisatietraject vanaf twaalf jaar is wel degelijk heel nuttig, maar als de basiskennis in de jaren daarvoor al is overgedragen, ontstaat er meer ruimte voor het begeleiden van jongeren in hun zoektocht naar zichzelf in relatie met God, en dat sluit aan bij hun ontwikkelingsfase. Op catechisatie kan opgedane kennis dan zeker nog verdiept en verbreed worden, maar jongeren worden tegelijk geholpen om zich de kennis die ze al verworven hebben, eigen te maken en die een plek te geven in hun hart. Ze willen ontdekken welke zin die Bijbel en de leer van de kerk kan hebben in hun eigen leven. Daar zal een belangrijke focus op moeten liggen.

Wegwijs maken De jaren voor die identiteitsontwikkeling in de puberteit zijn dus de jaren waarin kennisoverdracht veel beter tot zijn recht komt. De kerk kan die jaren daarom goed benutten door het organiseren van een basiscatechese. Hoe dat in praktische zin vormgegeven wordt, dient te worden afgestemd met ouders en wellicht ook met de (christelijke) school waar de kinderen naartoe gaan. Kerken kunnen daarin van elkaar leren en elkaar daarin ondersteunen. Inhoudelijk kunnen de kinderen in die jaren heel goed wegwijs gemaakt worden in de Bijbel, die ze toch vaak cadeau krijgen aan het einde van hun zondagschooltraject. Daar staat veel meer in dan de verhalen die ze op de zondagschool hebben geleerd.

Juist van hun achtste tot en met hun twaalfde kunnen kinderen enorm veel kennis opnemen. Die jaren zijn dus uitermate geschikt om veel te doen aan kennisoverdracht.

Hoe zorg je ervoor dat ze hun weg vinden in dit bijzondere boek van God? Basiscatechese is bij uitstek een goed instrument om daaraan te werken. Het is een bijzondere ontdekkingstocht die je met kinderen voor hun twaalfde kunt beginnen om hen dieper door te laten dringen in de geheimenissen van Gods werk en van al Gods profeten en dichters die woorden van Hem voor ons achterlieten.

Samenhang Wat bieden we wanneer aan, waarom doen we het juist dan en

welk doel willen we ermee bereiken? Maar ook: wat gebeurt er thuis, wat mogen ouders van de kerk verwachten en omgekeerd? Er zitten in veel gemeenten hiaten in de opbouw van het geloofsonderricht. Vaak is er sprake van weinig samenhang tussen de verschillende onderdelen. Het pleidooi voor basiscatechese staat niet op zichzelf. Het zet ons er hopelijk toe aan om het geheel van het geloofs- onderwijs dat de kerk mag verzorgen voor de komende generatie goed door te lichten.

Basiscatechese is een traject waarin kinderen die de zondagschool ontgroeid zijn maar die nog geen catechisatie krijgen – globaal dus kinderen van een jaar of acht tot een jaar of twaalf – leren omgaan met de Bijbel. De methode *Met de bijbel aan de slag* is daar speciaal voor ontwikkeld. In twee jaar gaan de kinderen van Genesis tot en met Openbaring door de hele Bijbel heen. Elk boek komt aan de beurt en met elk boek gaan ze aan de slag. Ze ontdekken bijvoorbeeld bij de boeken van het Oude Testament hoe er lijnen lopen naar de komst van de Heer Jezus.

De methode bestaat uit twee delen. Deel 1 over het Oude Testament is in juni 2012 verschenen bij ArkMedia in samenwerking met de CGJO (Christelijke Gereformeerde Jongerenorganisatie). Deel 2 over het Nieuwe Testament verschijnt D.V. eind 2012. Er is voor elk deel een handleiding beschikbaar voor de catecheten. Verder info is te vinden op de site bij de methode: www.metdebijbelaaandeslag.nl.

Oud goud

De waarde van de Heidelbergse Catechismus voor de catechese

TEKST: ROEL MEIJER, PREDIKANT TE HASSELT. /// FOTO: CARISSA ROGERS VIA FLICKR.COM. ///

De inhoud van de Heidelbergse Catechismus is na meer dan 400 jaar nog steeds heel actueel. Maar willen we dit 'troostboek van de kerk' blijven gebruiken in de catechese, dan is het belangrijk dat we de moeite nemen om dit hart van het kerkelijk belijden binnen te brengen in de leef- en taalwereld van de jongeren van vandaag.

'Zoals wijzelf ook als een bewijs van uw genade in ons opmerken, dat wij het vaste voornemen hebben onze naaste van harte te vergeven.'

Met deze woorden eindigt antwoord 126 van de Heidelbergse Catechismus. Hierin gaat het over de vijfde bede ('vergeef ons onze schulden'). Het laatste deel van het antwoord gaat vooral in op de vraag hoe Gods vergeving uitwerkt in vergeving tussen mensen onderling.

De manier waarop dit verwoord wordt, is kernachtig en to the point. De vraag is alleen hoe begrijpelijk dit antwoord nog is voor jonge kerkgangers in de 21e eeuw. Wie van hen begrijpt dit nog?

Na uitvoerige uitleg door de catecheet zullen zij misschien ontdekken hoeveel deze geloofszekerheid waard is, en dat vergeving onderling geen plicht of prestatie van onze kant is, maar voluit genade van God. Die uitleg door de catecheet (of voorganger in de dienst) moet er dan wel zijn. Zonder die uitleg zijn deze woorden voor de gemiddelde jongere vrijwel onbegrijpelijk.

Kernachtig

Wat in de Heidelbergse Catechismus verwoord wordt, is in grote lijnen echt goud. Maar het goud glanst in het taalveld van hedendaagse jongeren vrijwel niet meer. Het kost veel moeite om hun de waarde van de catechismus te leren zien. Gevolg kan zomaar zijn dat het goud weggelegd wordt en in onbruik raakt. De vraag is of we dat willen laten gebeuren.

De Heidelbergse Catechismus geeft kernachtig de grote lijnen weer van wat God ons in de Bijbel zegt. Om die reden is het een goed hulpmiddel om de jongeren te helpen groeien in geloof. Over de keuze van de thema's en de volgorde en de accenten die gelegd worden, valt best het een en ander te zeggen. Maar het is niet voor niets dat dit geschrift al zo veel eeuwen zijn waarde bewezen heeft.

De lijn van de catechismus gebruiken in het geloofsonderwijs betekent ook

dat je aansluit in de lange rij mensen, alle eeuwen door, die God steeds meer wilden leren kennen en hun leven aan Hem gaven.

Brandpunten

Dat de inhoud van de Heidelbergse Catechismus waardevol is voor de catechese, wil nog niet zeggen dat je er zomaar gebruik van kunt maken. Er

moet in de catechese niet alleen voor leerstof gekozen worden, maar die leerstof moet ook binnengebracht worden in de leefwereld van de jongeren. Zij staan met hun beide voeten midden in deze tijd, met hun eigen taal. Ze hebben te maken met een enorme hoeveelheid prikkels en informatie die van alle kanten tegelijk op

hen afkomt.

Je zou deze twee grootheden, leerstof en leefwereld, kunnen vergelijken met de twee brandpunten in een ellips. De vraag is dan: denk en start je als catecheet

*'Wat in de
Heidelbergse*

Catechismus verwoord

wordt, is in grote

lijnen echt goud'

Jongeren communiceren op een heel eigen manier.

Als kerken van deze tijd kunnen we het ons niet veroorloven om te blijven hangen in de taalwereld van eeuwen geleden.

is voor een ingrijpendere stap dan alleen het herschrijven van de Heidelbergse Catechismus in kortere en eenvoudiger zinnen. We lopen het risico dat we de aansluiting tussen de moderne leefwereld en het oude goud van de Heidelbergse Catechismus gaan verliezen.

Het zou goed zijn wanneer er gewerkt wordt aan een nieuwe, compactere en helderder verwoording van de kern van de geloofsleer. Misschien kan dit in vraag- en antwoordvorm, misschien in de vorm van een beperkt aantal stellingen, misschien in nog een andere eigentijdse

re vormgeving. Het hoeft niet direct een document te worden in de straattaal à la De Torrie van Mattie. Maar als kerken en christenen van deze tijd kunnen we het ons niet langer veroorloven om te blijven hangen in de taalwereld van eeuwen geleden.

Tijd dus voor een nieuwe stap, zodat het goud dat God ons in handen geeft, blijft stralen. Wie gaat de uitdaging aan?

vanuit de leerstof of vanuit de leefwereld? Vraag je van de jongeren om vanuit hun leefwereld de stap te maken naar het niveau van de leerstof, of neem je de leerstof mee naar de taal- en leefwereld van de jongeren? Onderwijskundig gezien is het belangrijk om de jongeren op te zoeken in hun leefwereld, om hun taal te gaan spreken en je te verdiepen in wat hen bezighoudt. En bedenk in die leef- en denkwereld dan hoe je het waardevolle goud van de belijdenisgeschriften weer kunt laten glanzen.

Dit laatste is nog niet zo heel eenvoudig; dat zal elke catecheet herkennen. Een aantal jaren geleden heb ik zelf de Heidelbergse Catechismus min of meer herschreven in kortere en eenvoudiger zinnen. Ik merk dat deze 'leerversie' door veel mensen gebruikt wordt. Voor wie hem zoekt: hij is te vinden op www.follow-up.nu onder 'extra's'. Het slot van antwoord 126 luidt daarin als volgt: '... Alleen door die genade leren wij mensen te vergeven die tegenover ons in de schuld staan.'

Uitdaging Oud goud is te waardevol om bij het vuilnis te zetten of dof te laten worden, of ongebruikt in de kast te laten liggen. De manier waarop de Heidelbergse Catechismus de kernen van geloof, gebod en gebed bij elkaar brengt, samen met wat er staat over Woord en sacramenten, blijft het hart van wat ieder christen mag meedragen in het volgen van Christus. Tegelijk verandert de leefwereld van de jongeren razendsnel. Ik denk, ook door de meer persoonlijke manier van geloven die bij deze tijd past, dat het tijd

'De leefwereld van jongeren vandaag vraagt om een nieuwe verwoording van de kern van het geloof'

De bekende catechesemethode *Follow Up* heeft er bij de vernieuwde opzet van de serie voor gekozen om nadrukkelijker bij de Heidelbergse Catechismus aan te sluiten en meer ruimte te maken voor aan de catechismus ontleende vragen en -antwoorden. Daarmee kiezen de auteurs ervoor om in de catechese duidelijk te gaan staan in de traditie van eeuwen geloven. Zij merken daarbij wel dat de formuleringen in de Heidelbergse Catechismus vaak moeilijk zijn. Je moet er, zowel in de methode als in de gesprekken met jongeren, veel aan uitleggen om de verbinding te leggen met de taal en de leefwereld van vandaag. Er is dus voor gekozen om vanuit de leefwereld van de jongeren naar de inhoud van de catechismus te kijken.

Tieners die hun schouders ophalen

TEKST: ERIK WIJNVEEN, DOCENT GODSDIENST EN JEUGDWERKADVISEUR BIJ YMCA NEDERLAND. ///

In vrijwel alle kerken steken al dan niet professionele jeugdleiders en catecheten veel tijd en energie in het onderwijs aan de jongeren van de kerk. Ze doen veel moeite om dat onderwijs ook echt te laten landen.

Hoe zorg je ervoor dat je tieners op jouw vragen een uitgebreider antwoord geven dan 'tja...kweet niet'?

Er zijn maar weinig jeugdleiders die week in week uit een enthousiaste en aandachtige groep tieners treffen. Vaak is het lastig om hen bij een geloofsgesprek te betrekken. Dat is jammer, want juist in deze periode van hun leven ontwikkelen ze een eigen visie en levensinstelling. Hoe graag zou we daarover met hen in gesprek blijven! Dit artikel geeft inzicht in de oorzaken van hun schijnbare ongeïnteresseerdheid en biedt handvatten om ermee om te gaan.

Wie ben ik? De tienertijd is een tijd van grote veranderingen – niet alleen lichamelijk, maar ook wat betreft hun manier van denken. Tieners gaan meer verbanden leggen en doordenken over van alles en nog wat. Wat eerst vanzelfsprekend was, moet nu bediscussieerd worden. Bijna alle aandacht gaat daarbij naar dat wat zich op dit moment voordoet. Plannen en vooruitdenken is er meestal niet bij. Ze hebben genoeg aan hun hoofd: hoe zie ik eruit? Ik ben verliefd! Hoe ga ik om met klasgenoten die...? Ga ik wel over dit jaar? Hoe zorg

ik dat ik dit weekend mee kan naar het feestje van Tim? Waarom zei Amar tegen Frederieke dat ik had gezegd dat ik haar niet mocht? Dat is het soort vragen waar ze zich mee bezighouden. Omdat ze in zo'n korte tijd – zo'n 200 weken – zo veel te verstouwen krijgen, zijn ze erg op zichzelf gericht. De vraag: 'wie ben ik?' is voor een tiener erg belangrijk en naar het antwoord wil hij/zij zelf op zoek. Antwoorden van ouders en leerkrachten doen er minder toe.

Piramide Als je begrijpt wat tieners bezighoudt, zul je als jeugdleider of catecheet beter contact met hen kunnen maken en met hen in gesprek kunnen komen. De piramide van Maslow is een model uit de psychologie dat inzichtelijk maakt waar de aandacht van mensen in bepaalde fasen en situaties voornamelijk naar uit gaat. In de onderste helft van de piramide

staan noodzakelijke levensbehoeftes: allereerst lichamelijke behoeftes als eten, drinken en kleding, en direct daarboven de behoefte aan veiligheid en stabiliteit. Sociale behoeftes komen daarna, gevolgd door de behoefte aan respect en waardering. De idee van de piramide is dat er pas ruimte en aandacht is voor een bepaalde behoefte als de behoefte daaronder bevredigd is. De piramide geeft dus een opbouw of hiërarchie van behoeftes aan. De behoeftes uit de

onderste helft zijn behoeftes uit een tekort. Eten, veiligheid, respect en waardering hebben we beslist nodig. Zijn die zaken er niet, dan ervaren we een tekort. Bij de behoeftes uit de bovenste lagen gaat het om zelfontplooiing; het zijn verlangens naar meer. Die ontstaan pas als we geen grote tekorten meer ervaren en dus kunnen gaan verlangen naar

meer, naar ontwikkeling. Tussen de behoeften uit de onderste helft van de piramide en die uit de bovenste helft zit een stukje wit. Dat bete-

*'Er zijn maar
weinig jeugdleiders
die week in week
uit een aandachtige
groep tieners
treffen'*

kent dat er geen automatische overgang is. Sommige mensen ervaren geen tekorten, maar zijn ook niet nieuwsgierig naar meer. Ze blijven doen wat ze doen. Dat wordt wel ontlopen genoemd. Er is geen strijd om te overleven, maar ook geen groei.

Schouders ophalen Dit model maakt aardig inzichtelijk waarom tieners tijdens een verenigings- of catechisatieavond zo vaak weinig meer doen dan hun schouders ophalen. In hun leven draait het om vragen als ‘hoe zien anderen mij?’ en ‘hoor ik er wel bij?’ In termen van de piramide van Maslow: een groot deel van hun aandacht gaat uit naar het vervullen van behoeftes uit de onderste helft van de piramide: naar het streven om erbij te horen en waardering te krijgen. In die fase is er weinig ruimte voor nieuwsgierigheid en groei. Het voeren van een geloofsgesprek ervaren tieners niet als relevant voor de bevrediging van de behoeftes

die voor hen op dat moment belangrijk zijn. Dat tieners tijdens een catechisatie- of verenigingsavond er niet altijd met volle aandacht en inzet bij zijn, is dus heel logisch. Voor de leiding kan dat lastig zijn, maar het hoort er gewoon bij: tieners zullen zo nu en dan hun schouders ophalen.

Veiligheid Het model van Maslow geeft gelukkig ook aanwijzingen voor hoe we een tienergroep zo kunnen leiden dat er wél aandacht en belangstelling voor zingevingsvragen ontstaan – voor behoeftes uit de bovenste helft van de piramide, die met groei en ontwikkeling te maken hebben. Allereerst is het van belang de onderste behoefte-lagen te verzorgen: een goede locatie, iets te drinken en/of te eten, dat soort dingen. Eigenlijk spreken die

zaken voor zich, maar kijk er toch eens kritisch naar.

Daarnaast is het belangrijk dat de tieners veiligheid ervaren. Als jeugdleider/ catecheet creëer je een veilige omgeving als je voorspelbaar en betrouwbaar bent: de tieners moeten weten wat ze van je kunnen verwachten. Het corrigeren van negatief gedrag hoort hierbij. Als er een vervelende opmerking wordt gemaakt zonder

dat die gecorrigeerd wordt, roept dat onveiligheid op. De volgende keer ben ik misschien aan de beurt, kan een tiener dan denken.

Waardering Naast het bieden van deze veiligheid is het geven van waardering één van de belangrijkste dingen die je kunt doen. In de zoektocht van een tiener naar wie hij is en wil zijn, is de behoefte aan bevestiging groot. Steeds opnieuw moet hij ervaren dat hij van belang is, dat hij erbij hoort, dat hij dingen goed doet. Aandacht schenken aan gewenst gedrag en complimenten geven voor de dingen die ze goed doen, ook als het als ‘normaal’ beschouwd kan worden is dus heel belangrijk. Benoem het als er een goede vraag wordt gesteld. Waardeer de inzet van iedereen. Geef ruimte aan iedereen om zich te laten zien. Laat merken dat ze als persoon belangrijk zijn. In termen van de piramide van Maslow bevind je je dan in de hoogste behoefte uit de onderste helft. Je steekt dus zo hoog mogelijk in en helpt iedereen om zichzelf te waarderen en om te merken dat ze erbij horen. Je maakt daarmee de kans zo klein mogelijk dat er een tekort wordt ervaren.

Tieners ervaren een geloofsgesprek niet als relevant voor wat ze op dat moment nodig hebben'

© YMCA Works 2010

Dat tieners tijdens een catechisatie- of verenigingsavond er niet altijd met volle aandacht en inzet bij zijn, is heel logisch. Het hoort er gewoon bij.

Van daaruit kun je de stap zetten naar het uitnodigen tot nieuwsgierigheid. Eten, veiligheid en waardering kun je mensen geven, nieuwsgierigheid niet. Uitnodigen daartoe kan wel. En als dat lukt, dan gaan mensen groeien.

Groeien Wat kun je concreet doen om tieners te helpen groeien als persoon en te groeien in geloof? Eerst twee basisvoorwaarden:

Eén: formuleer een gezamenlijk doel. Samenwerken gaat het beste als je weet waar je naar streeft. Mogelijke doelen zijn bijvoorbeeld: samen meer ontdekken over de Bijbel, groeien in geloof, of in gesprek zijn met elkaar over wat er echt toe doet. Bespreek eens met de tieners waarom jullie samenkomen en ga de deal aan: dit willen we graag als

we samenkomen, iedereen heeft een verantwoordelijkheid om daaraan bij te dragen. Regelmatig komt dat doel weer ter sprake zodat de groep weet waarvoor je bij elkaar bent.

En twee: laat zelf de houding zien die je van de groep vraagt. Je leidt de groep en bent een voorbeeld. Als jij nieuwsgierig bent en als jij mensen tot hun recht laat komen, dan is de kans groot dat de groep dat overneemt. Andersom werkt het ook: als je starheid uitstraalt is de kans op een nieuwsgierige groep klein.

Nieuwsgierigheid Nieuwsgierigheid is een goede basis om vanuit te werken. Nieuwsgierigheid kun je opwekken door het stellen van een goede vraag. De tieners weten niet direct het antwoord en moeten gaan nadenken, ze worden nieuwsgierig naar het antwoord. Een andere mogelijkheid is het achterhouden van informatie.

Verstuur bijvoorbeeld eens een dag van tevoren een link naar een filmpje dat met het onderwerp te maken heeft, maar benoem het onderwerp niet. Of begin de avond met een zin als ‘vanavond gaan we erachter komen hoe...’ Dit principe wordt altijd toegepast in thrillers, je weet de uitkomst, maar je weet niet wie het gedaan heeft en hoe het gebeurd is. Daarnaast werkt het ook goed om mogelijkheden open te houden: vertel een verhaal, maar niet het eind, laat dan de tieners nadenken over een mogelijke afloop.

Activeren Door al deze manieren van nieuwsgierig maken worden de tieners geactiveerd. Ze worden geprikkeld om na te denken. Dit kun je nog verder bevorderen door hen iets te

laten doen. Zorg dat je niet alleen maar praat, maar laat hen bijvoorbeeld iets maken, iets uitvoeren, iets opschrijven, iets ontwerpen, iets bij elkaar zoeken, en laat hen dit vooral zelf doen. Als ze er niet helemaal uitkomen dan kun je wel bijsturen op het proces, maar zo min mogelijk op de inhoud. Als er dan een mooi resultaat is (een tekening, een actie, een antwoord of nog iets anders), dan kun je degenen die daarvoor gezorgd hebben prijzen. Zij hebben dat goed gedaan. Gun hun het succes.

Normaal Het schouderophalen zal altijd blijven en is normaal; accepteer dat dus. Ga er vanuit dat een tiener daar een goede reden voor heeft, wellicht ontloopt hij zo een probleem. Accepteer hem als persoon én het feit dat hij het echte gesprek ontloopt. Geef in plaats daarvan ruimte: ‘wat zou je wel willen doen?’ Wees hierbij creatief. Mensen kunnen op veel verschillende manieren betrokken zijn bij een groepsproces. Als je het doel helder voor ogen hebt, kun je heel flexibel in de manier waarop je dat doel bereikt. Tot slot misschien wel het belangrijkste advies is: onderneem samen iets.

Samen praten is nuttig, maar daarmee deel je het leven niet. Ga samen iets ondernemen en bereid dat ook samen voor. Daarin kunnen veel mensen laten zien wat ze kunnen en leer je van elkaar. Wát je onderneemt, maakt niet zoveel uit; maar doe het en doe het samen.

Neem voor meer informatie of een workshop op maat contact op via jeugdwerk@ymca.nl.

Betrouwbaar beleid

Daad bij het Woord

Onrustige tijden,
Onzekere toekomst,
Jachtige ondernemers,
Twijfelende werknemers.
Aarzelende ouderen,
Nerveuze jongeren.
Wispelturige politici,
Vluchtige kiezers.

Allemaal signalen van mensen die houvast willen.
Zekerheid, die winst en welvaart niet verschaffen.
Voor vaste kaders moeten we terug naar de basis:
De Bijbel, bron van waarden voor betrouwbaar beleid.

Bij dit Woord voegt de SGP de daad.
Opdat het goed zal gaan met ons land.
Betrouwbaar beleid: de SGP stáát ervoor!
U ook?

Stem woensdag 12 september SGP.

De SGP stáát ervoor!

www.sgp.nl

Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)
GOUDA, T 0182 - 69 69 00

IK WIL OP MEZELF WONEN EN ZELF DE TOUWTJES IN HANDEN HEBBEN

...MAAR DAARVOOR MOET IK
ZELFSTANDIG WONEN EERST
IN DE VINGERS KRIJGEN.

ELEOS BESCHERMD WONEN: OP JEZELF MAAR NIET ALLEEN

Meer informatie op www.eleos.nl of bel 088-892 02 50. Eleos biedt wonen met een herkenbaar christelijke signatuur voor mensen met een psychisch probleem. Er zijn woonvormen in Assen, Ede, Ermelo, Gouda, H.I. Ambacht, Kapelle, Kampen, Katwijk, Kesteren, Kollumerzwaag, Middelburg en Ouddorp.

ELEOS BIEDT OOK BEGELEIDING AAN HUIS, DAGACTIVITEITEN
EN WERKERVARINGSPROJECTEN.

De kerk rouwt

Want de Magoola Cross of Calvary church in het Mayuge District in Oeganda zorgt voor 80 weeskinderen van wie de ouders zijn overleden aan aids. Dit is de kerk, dit zijn wij. Waar één lid lijdt, daar lijden alle leden mee. Help de kerk, omdat je er zelf deel van uitmaakt. Steun Tear en geef lokale kerken de kans om in hun eigen omgeving lijden te verlichten.

www.tear.nl Bank 41 400

tear
tegen armoede

Zweethanden

LAAT UW GAVE IN UW HANDEN ZWETEN, TOTDAT U WEET AAN WIE U HET ZAL GEVEN

Didache 1:6

Een aalmoes, een diaconale gift, een gulle gave aan een mens is nood. Daar roept de Heer zijn leerlingen toe op. Maar 'laat je linkerhand niet weten wat je rechterhand doet.' Wees jezelf niet al te zeer bewust van jouw gave daad. De ontvanger hoeft niet te weten dat jij het gaf. Hij zou zich generen voor zijn armoede en bij jou in de schuld staan. Jezus onderstreept: 'Zo blijft je aalmoes in het verborgene, en jullie Vader, die in het verborgene ziet, zal je ervoor belonen' (Mat. 6:3-4).

Is de tekst boven dit stukje wel Bijbeltaal? Een vreemd vers over zwetende handen, uit een boekje met de titel *Didachè*, dat is onderwijs. Het is hetzelfde woord dat in het Nieuwe Testament '(geloofs)leer' betekent. De langere titel luidt *Onderwijs van de Heer door de twaalf apostelen aan de volken*. Mondeling onderwijs aan de jonge christelijke kerken is op schrift gesteld. Het boekje dateert uit het einde van de eerste eeuw en biedt inzicht in het leven vanuit het evangelie van Christus. Jonge gemeenten ergens in Syrië verwerkten de wijsheid van apostelen en profeten.

Het eerste hoofdstuk van *Onderwijs* past de Bergrede toe. 'Als iemand je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af' (Mat. 5:40). Ja, gaat het *Onderwijs* verder, 'geef aan ieder die vraagt en vraag niet terug' (Luk. 6:30). 'De Vader verlangt immers dat

aan allen uitgedeeld wordt van wat Hij zelf geeft!' Daarom 'zalig die geeft' en 'wee hem die wegneemt'. Het *Onderwijs* waagt zelfs deze uitleg: 'Als iemand het neemt omdat hij het nodig heeft, zal hij zonder schuld zijn'. Een zwerfkind dat een appel uit de marktkraam pikt zal niet gestraft worden!

Het vers over zwetende handen is de uitsmijter van hoofdstuk 1 van het *Onderwijs*. Hoe krijg ik zweethanden bij het geven van geld? Ik zie het zo voor me:

Tel uit je winst, reserveer je tienden;
Neem het in de hand waarmee je gaat geven;
Maak een vuist en houd de munten stevig vast;
Denk diep na wie (of welk doel) jouw hulp nodig heeft;
Blijf nadenken terwijl je hand de munten verwarmt en je hand er nat van wordt;
Als je de persoon of het doel zeker weet, doe dan je hand open en geef.

Bijbeltaal? Niet rechtstreeks uit het evangelie, wel Bijbels. En mooi om aan je kinderen te leren.

*De Vader verlangt dat aan allen
uitgedeeld wordt van wat Hij zelf geeft*

Het neocalvinisme en de Franse revolutie

TEKST: GEORGE HARINCK, HISTORICUS. FOTO AMERICAN CHURCH: CHRIS HILLS, FOTOPEDIA.COM. ///

Een week of twee geleden kwamen 25 theologen en historici bij elkaar in Parijs. Die locatie was gekozen als decor van een conferentie over de historische en theologische aspecten van de neocalvinistische reactie op de Franse revolutie aan het einde van de 18e eeuw.

De Franse revolutie bracht veel sociale en intellectuele verwikkelingen met zich mee. Deze oefenden hun invloed op vele gebieden: de verhouding van kerk en staat, wetenschap, letterkunde, mode, wijsbegeerte en theologie. Het effect van de Franse revolutie deed zich in grote delen van Europa en in de Verenigde Staten gevoelen, ook in een brede antirevolutionaire reactie. In Nederland kreeg deze reactie op de Franse revolutie een opvallende vorm in de ontluikende neocalvinistische beweging. Binnen deze beweging boden Groen van Prinsterer, Abraham Kuyper, Herman Bavinck en hun geestverwanten een krachtig intellectueel

en praktisch verzet tegen de idealen en effecten van de revolutie.

Donderdag 23 augustus Gisteren was ik al even wezen kijken bij de American Church in het hart van Parijs, ergens tussen de Eiffeltoren en Napoleons graf. Die locatie hadden mijn Kamper collega James Eglinton en ik gekozen voor de conferentie. De kerk uit 1929 is opgetrokken in de gotische of Tudor-stijl die je ook op de campussen van Princeton, Harvard en Yale kunt vinden. Deze ambiance sloot goed aan bij de sfeer van de eerste Europese neocalvinisme conferentie, die we twee jaar geleden organiseerden in de eerbiedwaardige hallen

van New College te Edinburgh. Toen was Bavinck het onderwerp, nu hebben we een Frans thema: de revolutie. Veel doet hier aan rijke Amerikaanse geldschietters denken en weinig aan de Franse revolutie; de koffie komt zelfs van Starbucks. Dat Amerikaanse vleugje kan geen kwaad: de congresgangers zijn immers geen revolutionairen, maar antirevolutionairen. Kuyper noemde de Amerikaanse revolutie in tegenstelling tot de Franse antirevolutionair. De voertaal is overwegend Amerikaans, al zijn er Schotten, Duitsers, Fransen, Engelsen en Nederlanders. Ik hoor Schotse r's rollen en accenten die aan inspecteur

Clouseau doen denken.

Terwijl de auto's onder de ramen langs razen over de Quai d'Orsay duiken de conferentiegangers in het onderwerp. Shaun Price uit Aberdeen verdiept zich voor zijn promotieonderzoek in Bavincks pedagogische publicaties. Dat zijn er aardig wat, al is niet alles vertaald in het Engels – dat is lastig voor Price, maar hij liet overtuigend zien hoe Bavinck tegenover het pragmatisme van theoretici als Dewey zocht naar een neocalvinistische pedagogiek.

Met dat vertalen gaat het overigens goed. John Bolt van Calvin College is de motor achter veel vertalingen van Bavinck, met als hoogtepunt de verschijning van de *Gereformeerde dogmatiek*. Momenteel wordt er in Amerika gewerkt aan vertalingen van grote werken van Kuyper, zoals *'Ons program'* en *De gemeene gratie*. Van Kuyper was al veel vertaald, maar de laatste jaren is de vertaalproductie hard toegenomen. En dat merk je op deze conferentie. Een jaar of vijftien geleden hoorde ik lezingen van buitenlanders over het neocalvinisme waarin boeken werden samengevat en in Nederland bekende ideeën werden uitgelegd – veelal kritiekloos, soms door mensen die er weinig van begrepen en meestal onbekend waren met de historische context van deze ideeën. Toen kwamen de vertalers. En nu zitten we hier met een internationale groep onderzoekers die vaak geen enkele relatie hebben met Nederland of het Nederlandse protestantisme, maar die thuis zijn in het werk van Kuyper en Bavinck, op de hoogte van de ontwikkeling van hun gedachtegoed en de stand van het onderzoek. Ze presenteren zelf nieuw onderzoek of borduren kritisch

en creatief voort op Bavincks en Kuypers ideeën.

Ik geniet van Matthew Kaemingk uit Californië die een neocalvinistische analyse geeft van het Franse hoofddoek-

'Ik hoor Schotse r's

rollen en accenten

die aan inspecteur

Clouseau doen

denken'

verbod. Kuyper hekelde de revolutionairen geregeld als gelovigen. In dit spoor toonde Kaemingk aan hoezeer de huidige Franse *laïcité* – uitsluiting van religie uit het publieke domein – zelf gebaseerd is op religieuze vooronderstellingen.

Vrijdag 24 augustus

Het is warm in Parijs en kennelijk is het een droge zomer geweest, want Boulevard St. Germain ligt al bezaaid met blaadjes. Maar als je ziet wat koningin Marie Antoinette allemaal droeg, mogen wij in ons luchtige katoen en linnen over de hitte niet klagen. Zij eindigde onder de guillotine en in dat licht lijkt het riskant op een conferentie over de Franse revolutie te spreken over theologie als koningin der wetenschappen. Maar het valt mee, Kamper assistent in opleiding Wolter Huttenga laat zien dat de aanspraak op dit koninginneschap bij Bavinck in tegenstelling tot Marie Antoinette de revolutie heeft overleefd.

Maar haar ideeën over mode hebben wel invloed tot op de dag van vandaag. Zij haatte de strakheid van het Franse hof en doorbrak dat door zich eenvoudiger te kleden en haar kleding ook op de markt van de burgermode te introduceren. De Franse revolutie ging verder op dit spoor en trachtte verschillen uit te wissen. Daar hebben we ons kostuum aan te danken, maar ook de dwang van de mode. De

revolutionairen wilden de kleding zelfs uniformeren, maar zo ver kwam het niet. Bavinck zou zeggen dat de revolutie getemperd, afgeleid en soms gestokt wordt door persoonlijkheden en de scheppingsorde.

Robert Covolo uit modestad Los Angeles tracht zich in het discours van modehistorici te dringen met een neocalvinistische kritiek op deze drang tot eenvormigheid. Tegelijkertijd erkent hij dat mode wezenlijk is in het sociale verkeer en nauw luistert: 'If you make your own clothing, you'd better be good at it.' De gedachte dat je aan mode kunt ontsnappen is naïef. Het is een deel van onze communicatie. Groen had het niet over mode, maar Kuyper en Bavinck wel. Kuyper gaf af op de Parijse mode als eenvormigheidsdwang, maar ook om nationalistische redenen, Bavinck waardeerde op zijn reis door Amerika de praktische kleding voor vrouwen. Covolo ontwikkelt een in de neocalvinistische traditie gefundeerde visie op mode die deze niet reduceert tot de drager van een idee.

Dit was in de meeste lezingen wel de kritische toon, al dan niet met verwijzing naar Charles Taylor: het neocalvinisme is wat te veel gefocust op ideeën en zou meer aandacht moeten besteden aan de

'social imaginary'.

*'De gedachte dat
je aan mode kunt
ontsnappen is naïef.*

*Het is een deel van
onze communicatie'*

Na in de zomerhitte nog wat najaarsmode te hebben gekocht bij Lafayette rijden we 's avonds terug naar Nederland, niet ontsnapt aan de revolutie. Het is moeilijk om daar een evenknie als alternatief tegenover te stellen, zoals Kuyper wilde; de sterke kant van het neocalvinisme blijft toch de kritiek van de revolutionaire vooronderstellingen en de vraag naar de betekenis van Christus voor elk levensterrein.

Ons hart luchten bij God

TEKST: BART DUBBINK, ASSISTENT IN OPLEIDING AAN DE TU IN KAMPEN ///

In een vorig artikel schreef ik dat het boek Klaagliederen laat zien dat je in je klacht tot God heel ver mag gaan. Zelfs al heb je geen reden tot klagen – de straf op de zonde had het volk Israël immers aan zichzelf te danken – dan nog mag je klagen. Geldt dat ook voor ons als nieuwtestamentische christenen? Legt het Nieuwe Testament niet de nadruk op volharden? Zou de spreuk ‘niet klagen maar dragen’ voor ons toch een kern van waarheid bevatten?

Inderdaad is volharden een belangrijke notie in het Nieuwe Testament. In Romeinen 8:25 staat: ‘Maar als wij hopen op wat nog niet zichtbaar is, blijven we in afwachting daarvan volharden.’ De hele schepping zucht en lijdt (vers 22), we kunnen alleen maar rustig afwachten tot alles nieuw wordt. En in 2 Tessalonicenzen 1:4 geeft Paulus degenen aan wie hij die brief schrijft het volgende compliment: ‘Wij spreken dan ook in de gemeenten van God vol trots over uw standvastigheid en trouw onder de vervolgingen en onderdrukking die u moet doorstaan.’ Het lijden is zelfs het bewijs dat God hen waardig acht voor zijn koninkrijk (vers 4). Ze mogen leven in de wetenschap dat uiteindelijk alles goed zal komen, als Jezus terugkomt (vers 5-8). Volgens Jakobus

moet je zelfs blij zijn als je beproevingen ondergaat. Want als je geloof op de proef wordt gesteld, leidt dat tot standvastigheid. En standvastigheid is een voorwaarde voor volmaaktheid (Jak. 1:2-4).

Al dit soort teksten wijzen in de richting van ‘niet klagen maar dragen’. Het Nieuwe Testament lijkt aan te sporen tot een houding van ‘stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw’. De Statenvertaling heeft duidelijk voor deze interpretatie gekozen. Waar de NBV spreekt van standvastigheid of volharding, heeft de Statenvertaling het over lijdzaamheid.

Standvastigheid

Het Griekse woord dat in al deze gevallen gebruikt wordt is *hupomoné*.

Dit woord kun je vertalen met standvastigheid, volharding, uithoudingsvermogen. Een opvallende tekst waarin dit woord voorkomt is Jak. 5:11: ‘Degenen die standhielden prijzen we gelukkig! U hebt gehoord hoe standvastig Job was, en u weet welke uitkomst de Heer gaf; de Heer is immers liefdevol en barmhartig.’ De context wijst weer op lijdzaamheid. Jakobus draagt christenen immers op geduldig te zijn, net als een boer die wacht op regen (vers 7). We moeten moed houden, want de Heer

‘Standvastigheid is het leven benaderen op de manier van Job, niet op de manier van zijn vrienden’

zal spoedig terugkomen (vers 8). Dit betekent dat we niet over elkaar moeten klagen (vers 9). Beter kunnen we een voorbeeld nemen aan het geduldige lijden van de profeten (vers 10).

In die lijn vat je het volharden van Job heel gemakkelijk op als lijdzaamheid. Job ging immers stilletjes op de grond zitten na al het leed dat hem was overkomen. Het enige wat hij deed was zichzelf krabben met een potscherf, om de jeuk van de kwaadaardige zweren enigszins te verlichten (Job 2:7-8). Zijn vrouw stelt voor om God te vervloeken en vervolgens te sterven (vers 9). Job is voor ons het toonbeeld van vroomheid als hij zijn vrouw uitmaakt voor dwaas en verklaart (vers 10a): 'Al het goede aanvaarden we van God, zouden we dan het kwade niet aanvaarden?' In al zijn lijdzaamheid zondigde Job niet (vers 10b).

Vervolgens stort Job, in gesprek met zijn vrienden, een hele serie klachten uit. Op allerlei manieren probeert hij duidelijk te maken dat de ellende die hem overkomt buitenproportioneel is. Uiteindelijk zegt God dat Job in tegenstelling tot zijn vrienden juist over Hem heeft gesproken (Job 42:7). Job was standvastig, omdat hij ondanks zijn zware lijden aan God bleef vasthouden door tot Hem te klagen. Standvastigheid gaat blijkbaar verder dan lijdzaamheid.

Jobs manier God is echter woedend op de vrienden van Job. Zij hebben niet juist over Hem gesproken. Ze probeerden Jobs lijden begrijpelijk te maken. Ze probeerden God te verdedigen en zijn handelen te rechtvaardigen. Job sprak wel op juiste wijze van God. Niet dat hij niet zondig was, of soms te ver ging in zijn spreken. Maar in alles hield hij vast aan God en bleef hij met Hem worstelen. Uiteindelijk is hij daarmee

een Godservaring rijker, God is voor hem gaan leven (Job 42:5). Standvastigheid is het leven benaderen op de manier van Job, niet op de manier van zijn vrienden. Je kunt het kwaad en het lijden in de wereld uiteindelijk niet theoretisch begrijpen, je kunt het enkel praktisch doorstaan. Standvastigheid is de keuze maken die Job ons voorlegt: God vervloeken en sterven of de ellende aanvaarden en je klacht richten tot God. Er zijn maar twee mogelijkheden: óver God klagen of tót God klagen. Het Nieuwe Testament sluit aan bij het Oude Testament. Job en het naar hem genoemde boek worden niet terzijde geschoven. Job wordt op een voetstuk gezet en ons voorgehouden als voorbeeld van ware volharding en standvastigheid. Het Oude Testament geeft hier een rijke verdieping aan het Nieuwe Testament.

Christus Op zijn beurt voegt het Nieuwe Testament een rijk perspectief toe ten opzichte van het Oude Testament. Jeremia en de ballingen, Job en al die andere geestelijke voorvaderen leefden vanuit het geloof dat God trouw is en zijn volk en kinderen niet in de steek laat. Het Nieuwe Testament begint met de komst van Gods Zoon naar de mensenwereld. Hieruit blijkt dat God zijn volk en kinderen inderdaad niet in de steek heeft gelaten! Want Christus heeft de beker van Gods toorn tot de bodem leeg moeten drinken. Drie uur lang laat God de Vader Hem in de steek. Christus houdt het niet meer uit, Hij schreeuwt (!) en roept luid (Matt. 27:46, citerend uit Ps. 22): 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?' Ook al is Hij volledig door

God verlaten, toch blijft Hij tot Hem spreken en Hem 'mijn' God noemen. Hiermee heeft Hij voor alle mensen de weg geopend om tot de Vader te naderen. Hij heeft de hemel geopend door vanuit de hel te roepen.¹ Hij is door God verlaten geweest, opdat wij nooit meer door Hem verlaten zouden worden. Christus is de Enige die recht van klagen had. In zijn 'waarom?' zijn al onze 'waaroms?' opgenomen. Dat is wat troost biedt als we het zwaar te verduren hebben. Christus' 'waarom?' heeft onze 'waaroms?' echter niet verdrongen. Juist door zelf de waaromvraag te stellen, laat Hij zien het lijden serieus

*'Christus is de
Enige die recht van
klagen had. In zijn
'waarom?' zijn al
onze 'waaroms?'
opgenomen'*

te nemen. Wel is ons 'waarom?' lichter op te vatten dan het 'waarom?' van de Israëlieten duizenden jaren geleden. Wij leven met een duidelijk zicht op de eeuwigheid. Meer dan ooit leven we in de verwachting dat Christus terug zal komen om recht te doen. Wij geloven dat God alle tranen zal afwissen, tranen die nu

nog mogen vloeien.

Als Christus terugkomt op de wolken, zal ook dat geloof overgaan in aanschouwen. In die wetenschap mogen we onze hart luchten bij God.

1 Deze interpretatie heb ik ontleend aan K. Schilder. Zie voor een prachtige interpretatie van dit kruiswoord *Christus in zijn lijden*, deel 3: *Christus bij den uitgang van zijn lijden*, hoofdstuk XVII.

Dit is deel twee in een tweeluik over Klaagliederen. Het eerste verscheen in het vorige nummer van De Reformatie, pag. 512-513.

Gods design

Vanwege onze verhuizing deze zomer kwamen we in de afgelopen maanden meer dan eens bij een bekende Zweedse meubelgigant. Het motto daar is: *Design your own life* met als boodschap: of je nu alleen bent of samen, met of zonder kinderen, of je nu thuis werkt of ergens anders – IKEA biedt alles wat nodig is om je huis in te richten naar jouw eigen, persoonlijke smaak.

TEKST: HANS JAN ROOSENBRAND, PREDIKANT TE DELFT. /// FOTO: DAN KAMMINGA VIA FLICKR.COM.

We kwamen er achter dat de IKEA-filosofie werkt. Dat wil zeggen, zolang je haar toepast op de inrichting van een huiskamer, slaapkamer of schuur. Zodra je het principe ook hanteert voor andere gebieden van het leven gaat het mis. Hele belangrijke omstandigheden zijn nu eenmaal het gevolg van zaken die je niet zelf in de hand hebt of hebt uitgekozen. De tijd en de plaats waar je geboren bent bij voorbeeld. Of je ouders, broers en zussen en de opvoeding die je kreeg.

Dubbelzinnig Wij leven in een dubbelzinnige tijd, een tijd waarin je wordt uitgedaagd om iets van je leven te maken, om jouw leven te ontwerpen volgens jouw stijl, alsof het gaat om

de inrichting van een huiskamer. De druk is enorm. Iedereen moet precies datgene kiezen wat past bij zijn of haar unieke persoon en situatie. Alleen, er is zo veel te kiezen dat je er haast gek van wordt.

Tegelijk begrijpt deze generatie als geen andere dat alles altijd anders kan, dat andere mensen in andere tijden en op andere plaatsen heel andere keuzes maakten. En dat wij, als we ergens anders geboren zouden zijn, misschien ook wel heel andere keuzes gemaakt zouden hebben. Wij weten van economische wetmatigheden, marketingstrategieën en verschillende culturen. Tijdens een wandeling door het Zweedse warenhuis had ik beide ervaringen tegelijkertijd. We waren bezig met de inrichting van ons huis, naar

onze eigen smaak. Terwijl we daarmee bezig waren, liepen we met honderden anderen de hoofdroute die ontworpen is door IKEA. Ik werd dus gestuurd door een onzichtbare marketingstrategie, bedacht door slimme verkopers. Was ik nu bezig met het ontwerp van mijn huis of werd mijn design eigenlijk, net als dat van iedereen op dezelfde route, bepaald door anderen? Hoezo, *design your own life*?

Relatie met God Hoe past God in dit verhaal? Leert de werkelijkheid niet dat ik voortdurend geneigd ben om op mijn relatie met God óf het eerste óf het tweede principe toe te passen? In het eerste geval past God naadloos in het plaatje van mijn persoonlijke behoeften. Hij mag dan degene zijn die

mijn persoonlijke verlangens bevestigt en bevredigt. Of de god die mijn zonden mag vergeven aan het einde van de dag – de god die mij gelukkig maakt, maar dan wel op de manier die ik zelf al had bedacht.

In het tweede geval valt God in de categorie van zaken die nu eenmaal vastliggen. Dan wordt God een principe, een hogere macht, een concept waar niemand een persoonlijke relatie mee kan onderhouden.

De Bijbel biedt een alternatief voor mensen die op zoek zijn naar een relatie met God: bekering. Bekering doe je niet tot een abstracte religie maar tot God die in Jezus Christus mens werd, die door gelovigen en ongelovigen werd vermoord, maar tegen elke verwachting in weer opstond uit de dood. Deze Jezus is de Heer van alle mensen (Hand. 10:36).

Bekering Bekering betekent dat je bereid bent je te onderwerpen aan Gods *design of life*, dat je je laat inschakelen in zijn plan, in plaats van te proberen God in te passen in dat van jou. Geloven is geen app die je gebruikt zolang je hem nodig hebt. De app, de praktische toepassing van het geloof, ben je als gelovige zelf. God wil zijn evangelie uitwerken in jouw leven!

Voor in de eerste hoofdstukken van Handelingen zie je dat voortdurend gebeuren. Jezus had het eerder al gezegd tegen zijn leerlingen: 'Er staat geschreven dat de Messias zal lijden en sterven, maar dat Hij op de derde dag zal opstaan uit de dood, en dat in zijn naam alle volken opgeroepen zullen worden om tot inkeer te komen, opdat hun zonden worden vergeven. Jullie

zullen hiervan getuigenis afleggen, te beginnen in Jeruzalem' (Luc. 24:46-48). Het is vervolgens ook Jezus zelf die met de uitvoering van zijn eigen opdracht een begin maakt door zijn Geest aan

'De Bijbel biedt een alternatief voor mensen die op zoek zijn naar een relatie met God: bekering'

zijn getuigen te geven op het Pinksterfeest in Jeruzalem. Na afloop van de toespraak van Petrus vragen de mensen geschrokken aan hem en de andere apostelen: 'Wat moeten we doen, broeders?' Waarop Petrus antwoordt: 'Keer u af van uw huidige leven en laat u dopen onder aanroeping van Jezus Christus om vergeving te krijgen van uw zonden' (Hand. 2:37-38).

In dienst genomen Volgens gebruikt God vervolging om zijn boodschap verder op weg te helpen, waarna de Samaritanen zich massaal bekeren. Angst en ontzag voor Simon de tovenaars veranderden daar in vreugde en vrijheid. Daarna wordt een eunuch, een hoge ambtenaar uit het verre Ethiopië, in dienst genomen als getuige van Jezus Christus (Hand. 8). Ook Saulus verandert door bekering, maar hij kwam van een heel andere kant. Saulus was een religieuze fanaticus, iemand die zijn plaatje helemaal rond had wat God betreft. Daarom vervolgde hij ook de christenen. Hun leven en hun getuigenis vloekte met alles waar Saulus als vrome farizeeër tot dan toe voor had gestaan. Hij was erbij geweest toen

Stefanus ter dood gebracht werd op de aanklacht dat hij zich steeds weer keerde tegen de tempel en de wet (Hand. 6:13). Het blijft een wonder dat Jezus juist Saulus gebruikte als zijn instrument bij uitstek om zijn naam uit te dragen onder alle volken en heersers en onder alle Israëlieten (Hand. 9:15). Dan wordt een Romeins officier in dienst genomen. Dat gebeurde na een pijnlijk incident. De bewondering van de hoofdman voor de joodse religie moest plaatsmaken voor de doop in de naam van Jezus Christus. Toen Petrus het huis van Cornelius wilde binnengaan, haastte Cornelius hem tegemoet en wierp zich eerbiedig voor hem neer. Petrus' reactie was heel to-the-point: 'Sta op, ik ben

ook maar een mens' (Hand. 10:26). Voor Jezus mag een mens wel door de knieën gaan. Maar in de christelijke familie is ieder ander als een broer of zus.

'Geloven is geen app die je gebruikt zolang je hem nodig hebt'

Gods plan Steeds weer blijkt God uitstekend uit de voeten te kunnen met mensen die zich bekeren. Die mensen worden gewoon in gebruik genomen. Welke eigenschappen of wat voor karakter je ook hebt, Jezus kan je gebruiken in zijn dienst. Wat er dan verder gebeurt is aan Hem. Het is per slot van rekening de uitvoering van zijn plan, naar Gods design.

Follow Up!

Catechese die jongeren in het hart raakt! Follow Up! is een catechesemethode die jongeren aanspreekt en aan het denken zet. De vormgeving is eigentijds met herkenbare voorbeelden. **Nieuw:** Voor de groepen van 12-15 jaar zijn er nu 4 delen uitgegeven, voor elke catechesejaar één. Meer info: www.follow-up.nu

Buiten & Schipperheijn Motief

www.buiten.nl – in de boekwinkel

CURSUS KRUIS & HIDJRA

Stichting Evangelie en Moslims organiseert samen met stichting Kruispunt een basiscursus voor christenen over het omgaan met moslims en de islam. De cursus is bedoeld voor christenen die het verlangen hebben om in woord en daad getuige te zijn van Jezus. Samen willen we ontdekken wat dat betekent voor onze ontmoeting met moslims. De cursus is gericht op 'gewone' gemeenteleden en veronderstelt geen voorkennis van de islam. De cursus bestaat uit zeven avonden waarop we met diverse thema's bezig zijn. Ook staat er een bezoek aan een moskee gepland. De cursus wordt op twee locaties gegeven. De kosten voor de cursus zijn € 42,- per persoon, echtparen € 56,- (incl. cursusmap en brochures). Meer informatie over data en aanmelding: via Evangelie & Moslims: info@evangelie-moslims.nl, 033-4659290.

REGIOAVONDEN JONGEREN EN SEKSUALITEIT

In september en oktober organiseert Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken regioavonden over jongeren en seksualiteit, om zo kerken te motiveren en ondersteunen dit kwetsbare en belangrijke onderwerp bespreekbaar te maken. Het Centrum wil kerken ondersteunen om open met hun jongeren over seksualiteit te kunnen praten en nodigt u daartoe uit op één van onze regioavonden. Deze avonden zijn vooral informatief van karakter, waarbij de focus ligt op hoe we vanuit de Bijbel mogen kijken naar seksualiteit en hoe we dit met jonge-

ren bespreekbaar kunnen maken. De avonden vinden plaats op 25 september in Rotterdam-Oost, op 4 oktober in Ede en op 9 oktober in Assen-West. Kosten: € 7,50 regulier, € 5,- voor catecheten en jeugdleiders. U kunt zich aanmelden via info@centrum-g.nl waarna u een bevestiging krijgt met meer informatie. Vermeld daarbij voor welke van de drie regioavonden u zich aanmeldt.

EEN KERKDIENT DIE JE LEVEN VERANDERT

Prof. C.J. de Ruijter zal in samenwerking met Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken op twee plaatsen spreken over 'Een kerkdienst die je leven verandert'.

Rondom de kerkdienst spelen verschillende verlangens en verwachtingen. Omdat die van mens tot mens verschillen, levert dat met regelmaat discussie op. Maar wat zit er eigenlijk achter die verlangens? En hoe kun je elkaar daarin vinden? De regioavonden zijn onder voorbehoud gepland op 27 september (Zwolle) en 11 oktober (Rotterdam).

Deze spreekavond komt voort uit een interactief college dat prof. De Ruijter heeft gegeven op de Schooldag 2011. Neem voor meer informatie en/of aanmelden contact op met Jannet de Jong: j.de.jong@centrum-g.nl.

WERKCONGRES BIJBELSTUDIE-BOND

Reizigers opgelet! In Gods wereld zijn we allemaal onderweg. Ieder in zijn eigen tempo maar allemaal met hetzelfde reisdoel voor ogen. Is dat wel zo? Je kunt onderweg pech krijgen, je

medereizigers willen misschien een heel andere kant op. En.. wat neem je mee?

Ervaren we vaak niet dat we toch weer veel te veel bagage meenamen of juist de belangrijkste attributen vergaten? D.V. op 13 okt. a.s. organiseert de Gereformeerde Bijbelstudiebond een werkcongres onder de titel *Onderweg – bagage in orde?* Op dit 10e werkcongres zullen ds Hans Slotman en de heer Ab Verkade, psycholoog, dit onderwerp voor ons inleiden. 's Middags zijn er diverse workshops. Plaats: Zwolle, Greijdanuscollege, Campus 5. Tijd: 10.30-15.15 uur. Ga voor meer informatie en aanmelding naar www.steunpuntbijbelstudie.nl.

UIT DE KERKEN

Overleden:

Ommen | 25 augustus | ds. Erik Jan Oostland (geboren 9 september 1967). Predikant te Smilde (1998), Ommen (2003) en Ommen-Noord/Oost (2005). Hij was onder meer lid van het hoofdbestuur van Yachad en van de Raad van Toezicht van de Theologische Universiteit te Kampen. Oostland was al geruime tijd ziek.

Aangenomen naar:

Harkstede-Meerstad: kandidaat S.D. Heij te Wageningen, die bedankte voor Zuidwolde in combinatie met Ruinerwold-Koekange.